

OLIV O'QUV YURLARIDA MASOFAYIV T'LIM XUSUSIYATLARI

Djalilova N.D.

*Toshkent Pediatriya Tibbiyot Instituti, Xorijiy tillar kafedrası
nilu-smart@mail.ru*

Annotatsiya: Masofaviy ta'lim oliy o'quv yurtlarida talabalar va o'qituvchilar uchun har qanday vaqtda, geografik joylashuvidan qat'i nazar, qulayligi tufayli ommalashib ketdi. Jahonda avj olgan pandemiya sharoitida masofaviy ta'lim, ayniqsa alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqotda masofaviy o'qitish, uning oliy ta'limdagi o'rni, afzalliklari va kamchiliklari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: masofaviy o'qitish, oliy ta'lim, kommunikatsiya, Internet, raqamli texnologiyalar, videokonferentsiyalar, aloqa, chat suhbatlari, texnik vositalar.

KIRISH

Masofaviy ta'lim – o'quvchilar tomonidan o'quv materiallarini masofadan turib o'rganish, bilimlarini sinab ko'rish va o'qituvchilar bilan muloqot qilish uchun Internet va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni nazarda tutuvchi ta'lim shaklidir.

Masofaviy ta'lim (lotincha distantia – masofa) xalqaro atama bo'lib, ba'zan "masofadagi ta'lim" deb talqin qilinadi. Ta'lim va kognitiv faoliyatni maqsadli va uslubiy tashkillashtirilgan boshqarish va ta'lim muassasasidan uzoqda bo'lgan va shuning uchun uning pedagogik jamoasi bilan doimiy aloqada bo'lmagan shaxslarni rivojlantirishni anglatadi. U odatda turli kombinatsiyalarda birlashtirilgan ikki shaklda mashq qilinadi: a) yozishmalar orqali, uning davomida o'qituvchi ta'lim dasturini ishlab chiqishni tuzatadi va nazorat qiladi; b) ommaviy axborot vositalari orqali – ma'ruzalar va ko'rsatmalar, audiovizual materiallar, telefon orqali individual maslahatlar. Masofaviy texnologiyalar ham rasmiy, ham norasmiy ta'limda qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 03.10.2022-yildagi 559-son Oliy Ta'lim Tashkilotlarida masofaviy ta'lim shaklini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida Qarorida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish asosida talabaning turar joyidan qat'i nazar, unga ta'lim dasturlarini o'zlashtirish uchun imkoniyat taqdim etish;

masofaviy ta'lim shakli joriy etish mumkin bo'lmagan bakalavriat ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklarini Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan belgilash kabi masalalar ko'rib chiqilgan.

MASALANING DOLZARBLIGI

Prezidentimizning Ilmiy va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yilida Harakatlar strategiyasini amalga oshirish to'g'risidagi qaroriga muvofiq, Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi va Adliya vazirligi yuqorida qayd etilgan universitetlarda masofaviy o'qishni tashkil etish uchun shart-sharoit yaratishi shart. Dasturiy-texnik majmuani yaratish tartibini aniqlash va ushbu universitetlarning o'quv jarayoniga masofaviy o'qishni joriy etish uchun barcha zarur jihozlarni taqdim etish zarur.

TADQIQOT MAQSADI

Masofaviy ta'lim nima? Ushbu turdagi ta'limning turlari va afzalliklari qanday? Masofaviy ta'limni oliy ta'limdagi o'rni haqidagi fikrlar tadqiqot muammosini belgiladi.

Yuqoridagi masalalarni yoritishda **analiz, sintez ilmiy-tadqiqot** metodlaridan foydalanildi.

Masofaviy ta'lim – bu o'quv jarayoniga xos bo'lgan barcha tarkibiy qismlarni (maqsadlar, tarkiblar, uslublar, tashkiliy shakllar, o'quv qo'llanmalari) va muayyan texnik vositalardan (Internet texnologiyalari yoki boshqa interfaol muhit) foydalangan holda, masofadan turib talaba va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro ta'sirlanish munosabat jarayoni [3].

Masofaviy ta'lim – bu o'qitishning asosiy vositasi sifatida axborot texnologiyalaridan foydalangan holda mustaqil ta'lim shakli.

Masofaviy ta'lim, masofadan turib o'qitish – bu o'qituvchi va ta'lim faoliyati sub'ekti o'rtasida doimiy bevosita aloqasiz amalga oshiriladigan o'quv jarayoni. O'qitish yo'naltiruvchi ma'ruzalar va maxsus tayyorlangan o'quv materiallari orqali, shuningdek, trenerlar va tinglovchilar o'rtasidagi davriy bevosita aloqalar jarayonida olib boriladi. O'quv kursi yozma testlar asosida aniqlanadi va tuzatiladi, ular tekshirilgandan so'ng o'qituvchining sharhlari, mulohazalari va maslahatlari bilan ijrochiga yuboriladi. U an'anaviy masofaviy ta'limga bo'linadi, bunda o'zlashtirilishi kerak bo'lgan bilimlar asosan darslik va boshqa bosma manbalardan olinadi, bilimlarni ommaviy axborot vositalari – radio, televideniye, ommaviy matbuot orqali yetkazish uchun mo'ljallangan turli o'quv dasturlari. Odatda bu turlar turli xil kombinatsiyalarda birlashtiriladi.

Ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish turli xil o'qitish uslublari va usullarini mohirona uyg'unlashtirish bilan bog'liq. Ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlash texnologiyasidan ba'zi metodlardan foydalanish o'qituvchilarga ingliz tili darslarida o'quvchilarni interfaol faoliyatga jalb etish, ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, ular olgan bilimlarini keyingi hayotida qo'llash va tashqi dunyoga oson moslashish imkonini beradi. Tanqidiy fikrlash jarayonida ishtirok etib, mustaqil ravishda bilim oladi, birgalikda g'oyalarni ilgari suradi, olingan bilim va ko'nikmalarni kundalik hayotda yangi vaziyatlarda qo'llaydi, ijod qiladi, o'z fikr va g'oyalarini shakllantirishga o'rganadi, boshqalarning fikrini hurmat qiladi [4].

Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini tashkil etishda masofaviy ta'limning har xil turlaridan foydalanish mumkin: videokonferentsiyalar (ovoz bilan birga keladigan video tasvirlar bilan almashish); audio konferentsiya (raqamli va analog aloqa vositalarida ovozli ma'lumot almashish); kompyuter telekonferentsiyalari; video ma'ruzalar; chat sessiyalari; veb-darslar; TV kanallari.

Videokonferentsiyalar o'qituvchi va talabalar o'rtasida ikki tomonlama audio va video aloqani ta'minlaydi va ko'pincha masofaviy o'qitish dasturlarida qo'llaniladi. Virtual aloqaning ushbu shaklining asosiy ustunligi – real vaqtda vizual aloqaning mavjudligi.[1] Videokonferentsiyaning afzalligi talabani ko'rib, o'qituvchi mavzuni tushunish darajasini nazorat qilishi, savol berish va imo-ishora til harakatini kuzatish mumkin.

Audiokonferentsiyalar elektron konferentsiyaning bir turi bo'lib, unda qatnashuvchilar telefon yoki ovozli aloqa uchun maxsus jihozlardan foydalanadilar. Bunday aloqa seanslari talaba bilan yakka tartibda o'tkazilishi va bir guruh talabalar bilan ishlashda foydalanilishi mumkin. texnik ta'minotda muammolar mavjud emasligi sababli audiokonferentsiya qulay o'qitish turi hisoblanadi. Masofaviy ta'limning ushbu turi yordamida mahorat darslari, seminarlar va ma'ruzalarni tashkil qilish mumkin.

Chat suhbatlari – bu chatlar yordamida olib boriladigan darslar – elektron aloqa tizimi bo'lib, unda ikki yoki undan ko'p Internetga ulangan suhbatdoshlar barcha guruh a'zolariga ko'rinadigan kompyuterlardan yuborilgan matnli xabarlarni real vaqt rejimida o'zaro almashadilar.

Veb-darslar – bu masofaviy seminarlar, konferentsiyalar va boshqa turdagi ta'lim tadbirlari, ular telekommunikatsiya va boshqa Internet resurslaridan foydalangan holda o'tkaziladi. Odatda forumlar veb-darslarni tashkil qilish uchun ishlatiladi. Ular muayyan mavzuni o'rganish, muammoni tahlil qilish uchun talabalarining birgalikdagi ish turlaridan birini anglatadi. Muhokama paytida talabalar saytga yozuvlarni qo'yadilar, qolgan kurs ishtirokchilari o'qish va izohlashlari mumkin.

Oliy ta'limda masofaviy ta'limning **afzalliklari** juda ko'p:

1) o'quv xarajatlari kamaytirilganligi. Universitetlar ijara haqini to'lamaydilar, talabalar sayohat, ijara haqi va boshqalar uchun to'lov to'lamaydilar. Muayyan universitetda masofaviy o'qitish qancha turadi, rasmiy veb-saytlardan bilib olishingiz kerak.

2) o'qish vaqtini qisqartirish.

3) ish jadvali va ish vaqtini rejalashtirish qobiliyati. Endi hech kim sizga nimani, qaerda, qachon va qanday qilib yodlash, o'qish, yozish, o'rgatish kerakligini aytmaydi. Siz o'zingizning ish yuklamangizni rejalashtirasiz, ish jadvalini tuzasiz va fanlar ro'yxatini tanlaysiz.

4) ta'lim olishingiz uchun qaerda bo'lishingizni ahamiyati yo'q. Asosiysi, kompyuter va Internet bo'lishi shart.

5) zamonaviy texnik vositalar, elektron kutubxonalar va boshqalardan foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish.

6) gavjum joylarni yoqtirmaydigan insonlarga to'g'ri keladi. Chunki inson o'zi xohlagan qulay muhitda ta'lim olishi mumkin.

7) o'qishni asosiy faoliyat bilan birga olib borish imkoniyati. Ayniqsa g'ayratli talabalar bir vaqtning o'zida bir nechta kurslarda o'qish, bir vaqtning o'zida bir nechta oliy ma'lumot olishlari mumkin. Masofadan o'qitish printsiplari band ish jadvali bilan bir vaqtda o'qish imkoniyatini beradi. Buning yagona talablari yuqori tezlikda internet va o'qish uchun bo'sh vaqt. [2]

8) o'qish jarayonida bemalol tushunmagan savolingizga javob olishingiz, eshitilmagan ma'ruzani qayta eshitishingiz imkoni bor.

9) o'quv materiallaridan foydalanish. Masofaviy o'qitishning uslubiy tizimi shunday qurilganki, talaba istalgan vaqtda keng qamrovli onlayn kutubxonalardan darsliklar, qo'llanmalar, muammoli kitoblar va o'qish uchun zarur bo'lgan boshqa materiallar bilan tanishishi mumkin.

10) tinch muhit. Test va imtihonlarni topshirish uchun talaba kamroq stress va xavotirni boshdan kechiradi. Bilimni sub'ektiv baholash uchun hech qanday imkoniyat yo'q: o'qituvchining yomon kayfiyati, talabaning odobsiz ko'rinishi yoki ijtimoiy holati, boshqa fanlar bo'yicha o'qishi natijalari fanni umumiy baholashga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi.

11) o'qituvchilar uchun qulay ish vaqti. O'qituvchilar hatto onalik ta'tilidan ham ishlashlari mumkin va boshqalar.

Oliy ta'limda masofaviy o'qitishning ba'zi **kamchiliklari** ham bor:

1) avvalo masofaviy o'qishda kuchli motivatsiya bo'lmasa, inson tirishib qunt qilib, ta'lim olmasa, samara bo'lmaydi, muvaffaqiyatga erishilmaydi.

2) masofaviy o'qitish passiv muloqotni taqozo etadi. Bu yerda talaba kommunikativ jihaakomillashtira olmaydi. Agar kelajakda jamoada ishlab, tez til topishib ketish ko'nikmalariga ega bo'lmoq niyatingiz bo'lsa, an'anaviy ta'lim usuli siz uchundir. [6]

3) ba'zi o'quv fanlarini distantсион ta'lim orqali o'zlashtirish qiyin. Bunga tibbiyotga oid ko'pgina fanlarni misol qilib keltirish mumkin. Chunki ko'plab fanlar o'ziga xos xususiyatlari jonli muloqotda, turli tajribalar o'tkazishda tezroq o'zlashtiriladi.

4) masofaviy ta'limning asosi raqamli texnologiyalar, iinternet tizimining doimiy ishlashiga asoslangan. Bu esa o'sha hududda internet tizimini tezkor ta'minotini talab etadi. [2]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, masofaviy o'qitish talabalar uchun katta imkoniyat eshiklarini ochadi, muhimi o'qishga, izlanishga qiziqish, qunt qilish, kuchli motivatsiyaga ega bo'lishdir.

Globalashuv sharoitida oliy ta'lim sohasidagi onlayn o'qitish usullari zamonaviy axborot vositalari bilan boyitilishi natijasida ta'lim sifatining yanada ortishi kutilmoqda. Bu borada masofaviy o'qitish usuli o'qituvchi-pedagog va

talabalar uchun ham qator qulayliklarga egaligi bilan alohida ahamiyatga egadir. Endigi vaziyat talabalar uchun zarur bo'lgan o'quv-uslubiy materiallar, o'quv qo'llanmalar asosida kompyuter dasturlari ishlab chiqish vazifasini qo'ymoqda. Zero, masofaviy o'qitish har qanday sohada ham jahon ta'lim markazlarining uslubiy adabiyotlari, zamonaviy hamda so'nggi axborotlarni olish, jamlab foydalanishga imkon yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Buranova D. To Teach or Not to Teach English for Medical Students. Psychology and Education (2021) 58(3). p.907.
2. Буранова Д. (2021). Teaching specialty subject in English as important aspect of personnel training policy. ЎЗМУ Хабарлари. 67-70.
3. Djalilova, N., Akhmedova, A., (2020). From the Experience of Applying Innovative Technologies in Teaching Speaking Skills of Medical Students at the English Language Lessons // Bulletin of Science and Practice, №4.422-427.
4. Zahidova M.F. "Effectiveness of online learning." Педиатрия научно – практический журнал № 1, 2023, 263-265.
5. Буранова Д. Д., Джалилова Н.Д. Teaching English to 1-course students in the medical institute Илмий-амалий журнал "Педиатрия" № 1, Тошкент 2019, 256-258 б.
6. Джалилова Н.Д. Олий таълимда масофавий таълим. Замонавий таълимда рақамли технологиялар: филология ва педагогика соҳасида замонавий тенденциялар ва ривожланиш омиллари. Онлайн конференция материаллари. 2020. №8. 138-142б.
7. Кегеян С.Э. Преимущества и недостатки применения технологии дистанционного образования. Сборник науч.тр. Выпуск 1.Том 12. – Одесса: Куприенко, 2012.
8. Кегеян С.Э. Технологии дистанционного обучения в профессиональном образовании. Интеграция методической работы и системы повышения квалификации кадров: матер. XV серос.науч.-практ. конф.2010.
9. Кузнецова О. Дистанционное обучение: за и против. Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8 (часть 2) – С. 362-364.
10. Набиева Д.Р. Организация самостоятельной работы студентов: преимущества и недостатки (с учетом дистанционного обучения). Педиатрия. Научно-практический журнал. 2020. №3, стр.113.
11. Буранова, Дилафруз Джамалдиновна. "Высшее образование Узбекистана в ракурсе преподавания иностранных языков: тенденции и перспективы." Молодой ученый 1 (2014): 494-498.
12. Шарипова, Феруза Ибрагимовна. "ОБУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ПРИ ПОМОЩИ ОНЛАЙН-СЕРВИСА" MOODLE"(МОБИЛЬНОЕ ПРИЛОЖЕНИЕ) В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ." Проблемы современного образования 2 (2022): 262-274.
13. Худайбердиев, А., & Гулямов, С. (2023). В основе третьего ренессанса наука-просвещение!. Актуальные проблемы обучения социально-гуманитарных наук в медицинском образовании, 1(1), 364-374.